

vox est ad unam subsistentiam seu personam designandam.

Ad 6. *D.* Nomen *personæ* substantiam includit indirecte, *C.* directe *N.* nam directe non nisi subsistentiam significat illius ejusdemque naturæ, quæ in divinis a ceteris personis possidetur per propriam subsistentiam; ac proinde negatur consequentia. Et ea rursus quam facile catholici se a labe tritheismi mundos servant.

Ad 7. *Neg.* Vox autem et notio *Dei* indicat naturam subsistentem *D.* Una vel multiplici, id est, trina subsistentia, *C.* unica tantum ac singulari *N.* Ex divina enim revelatione novimus naturam divinam trina subsistentia affici.

Ad 8. *D.* Et hoc ipso, quod infinita sit natura divina, plures admittit subsistentias, quarum capax non est natura finita, *C.* obstat personarum pluralitati *N.* Hinc est quod in creatis pro multiplicitate personarum multiplicentur naturæ et individua, non autem in Deo, qui utpote infinitus potest sub diverso respectu affici, et plures subsistendi modos admittere. Ex eo autem quod natura divina indivisibilis sit, sequitur tantum personas esse indivisas, non autem indistinctas.

Ad 9. *D.* Si numerus qui exurgeret ex partibus divinæ naturæ, induceret compositionem, *C.* si ex diverso tantum modo subsistendi ejusdem naturæ *N.* Eo magis quod modi isti non distinguantur inter se nisi relative, et identificentur cum ipsa natura divina.

Ad 10. *Neg.* Juxta nuper dicta; divinæ enim personæ, non diversa, sed eadem existentia fruuntur, etsi modus existendi distinctus sit in qualibet persona (1), ut sæpe diximus, nec tres personæ, proprie loquendo, sunt tria entia, sed idem ens divinum trina subsistentia donatum.

Ad 11. *Neg.* suppositum, tum quia adhuc quæstio est, num proprietates personalis possit dici perfectio; ad summum enim dici potest eam esse perfectionem relativam, ac mixtam eo sensu quo expositum est in tractatu de Deo (2); tum quia ex identitate hujus proprietatis cum natura, quam unaquæque persona totam possidet, mediate saltem perfectiones et proprietates aliarum personarum secum habet.

II. Inst. Quo prosperiore successu ætas recentior historiae, philosophiæ et philologiæ studiis operam dedit, eo difficilius sibi persuadere potuit de veritate dogmatis Trinitatis. Itaque factum est, ut et philosophi et ipsi theologi plus minusve ab eo deflecterent. Imo eorum, qui formulam publicam tueri volebant, haud pauci variis modis eam sic explicare studebant, ut natura et usus dogmatis intelligerentur. Demum alii doctrinam istam nec cum libris sacris, nec cum sana ratione conciliari posse libere professi sunt. Cum igitur omnino dogmatis de Trinitate historia doceat, quicumque fuerint subtilius illud explicandi conatus, his vel ad *arianismum* vel

(1) Cfr. Petav. *De Trin.* lib. iv, cap. 1, § 5 et seqq.
(2) *Ibid.*, col. 530, ad 2.

ad *tritheismum* vel ad *sabellianismum* theologos abductos fuisse, præstat eo dimisso ad saniora nos convertere (1).

Resp. *Neg. cons.* Nam historia dogmatis de Trinitate, prout a rationalistis traditur, non evincit nisi 1. absolutam necessitatem subjiciendi rationem nostram in obsequium fidei; 2. protestantismum suo fundamentali principio de omnimoda independentia rationis a legitima auctoritate divinitus constituta viam aperuisse omnibus recensitis aberrationibus, 3. theologos, quorum adversarius meminit, non esse nisi protestantes, qui hac in parte ipsorum *Emendatorum sacrorum* vestigia secuti sunt, et facto ipso ostenderunt, unicam viam ad tuendam fidem esse ecclesie auctoritatem; 4. omnes plus minus errasse, quo longius a tali auctoritate deflexerunt, ut spiritus privati commenta sectarentur; nec posse nisi per reditum ad eam ecclesiam, quam eorum majores reliquere, fidem, quam amiserunt, recuperare; 5. non studium historiae, philosophiæ ac philologiæ ætatem recentiore (protestantismi) ad incredulitatem circa hoc mysterium aliaque christiane religionis dogmata deduxisse, sed ab usum ejusmodi studii, et malam fidem eorum, qui eam historiam consecrati sunt, prout ostendimus.

(1) Wegsch. § 91. Quid sentiant sansimoniani de Trinitate, expositum a nobis est in tractatu de Deo; quid vero sentiant ipsorum fratres nuperi templarii, placet hic exponere ex ipsorum codice, cui titulus *Levitikon, ou Exposé des principes fondamentaux de la doctrine des chrétiens catholiques primitifs*, Paris 1831, (sic enim impii hi homines se vocant, non contenti profiteri cum sansimonianis pantheismum et autotheismum). Pag. 63, legitur: « Dieu est composé de trois puissances, savoir: Père, Fils et Esprit. Dieu Père est l'être infini, composé de tout ce qui est. Dieu Fils est l'action, produit de la puissance éternelle du Père ou de tout ce qui est, produit infini, qui se manifeste sans cesse en tout, pour tout et par tout, et dans l'ensemble de tout ce qui est, et dans les modifications infinies et perpétuelles que subissent les parties de tout ce qui est. Dieu Esprit est l'intelligence, produit de la puissance du Père et de la puissance du Fils, produit infini, qui constitue l'intelligence de l'ensemble ou réunion de tout, et les modifications infinies d'intelligence de l'infinité des parties dont se compose cet ensemble ou grand tout, etc. Les trois puissances dont je viens de parler, ne pouvant pas exister l'une sans l'autre, forment dans leur trinité une puissance infinie, une et indivisible, qui est la *puissance universelle* ou Dieu. Conséquence: chaque portion du grand tout, ou Dieu, devant nécessairement participer aux puissances de ce même grand tout, ou Dieu, chacune des portions infinies du grand tout doit nécessairement jouir d'une portion de son *existence*, de son *action* et de son *intelligence* infinies, quelles que soient d'ailleurs les modifications auxquelles peut être soumise à l'infini chaque portion du tout, tant par rapport à sa manière (état ou puissance) d'être, que par rapport à son état ou sa puissance d'action ou d'intelligence. Je crois à la vérité de la religion catholique, qui nous a été transmise par Jésus, etc. ». En novum philosophema, quod valde aridum debet nostris rationalistis, si quidem et templarii protestantur se credere in Deum et Jesum Christum, sed ad *saniora* se converterunt, nempe pantheismum: et in hoc agnoscunt Trinitatem. En quo deveniat humana ratio sibi relicta!

CAPUT III.

DE VERBI SEU FILII DIVINITATE ET CUM PATRE
CONSUBSTANTIALITATE.

Etsi valde affines sint errores veterum arianorum et socinianorum, aliquid tamen inter eos discrimen est. Etenim veteres ariani directe impugnarunt divinitatem Verbi seu Filii, ejusque cum Patre consubstantialitatem, ideoque indirecte divinitatem Christi; recentiores autem sociniani directe impugnant divinitatem Christi, indirecte autem divinitatem Verbi.

Rursum ariani, prout omnibus hereticis contigit, nunquam sibi constiterunt; ab initio enim Verbum creaturam dixerunt, et in tempore conditum; postea vero creaturam quidem, sed ab æterno procreatum ex non extantibus autumarunt; magis deinde magisque a primævo errore deflectentes, divinitatem etiam ei tribuerunt, sed inferioris dignitatis, et diversam ab ea, quam Pater habet; sed nunquam ad ducti sunt, ut ipsum Patri consubstantiale profiterentur (1).

Semiariani juxta recentiores criticos veram fidem circa Filii divinitatem tenuerunt; sed in eo peccabant, quod abhorrent a voce *ὁμοούσιον* seu *consubstantialis*; ceterum circa dogma recte sentiebant. Hinc est quod inter orthodoxos passim jam recenseantur (2); etsi a pervaciâ excusari nequeant in rejicienda fidei tessera, ab ecclesia consecrata ad secerneudos catholicos ab hæreticis (3).

Rationalistæ et biblici neoterici omnem arianam

(1) Cfr. Petav. *De Trin.*, lib. i, cap. 7 et seqq. Vide etiam Chr. Lupi *dissertationem præmianalem ad Syn. Nicæn.* tom. i, opp. cap. 12 et seqq.

(2) Cfr. Nat. Alex. diss. 14, in sac. 4, *De voce ὁμοούσιον*, ubi exponit diversum sensum, quo vox ista accepta est: tum addit, per eam exprimi fidem Nicænam aequæ ac voce *ὁμοούσιον* quosdam episcopos contendisse, ac semiarianos dictos hac de causa, quod vocem *ὁμοούσιον* respuerent. Hos ait recte de fide sensisse, ac proinde catholicos fuisse. Cons. etiam Maran. op. cit. lib. ii, cap. 6, num. 5 et lib. iv, cap. 32, ubi ostendit falso cognomine semiarianos dictos fuisse episcopos illos, qui vocem *ὁμοούσιον* rejiciebant, quum in dogmate catholico adstruendo eum ceteris omnino convenirent. Hic ipse doctissimus auctor jam pridem, nempe anno 1722, dissertationem ediderat *Sar les semiariens*, in qua novam editionem operum s. Cyrilli Hierosolymitani, a P. Toutté adornatam, defendit adversus censuram PP. Trevoliensium, in iis que ille scripserat in diss. iii, præmissa operibus s. Cyrilli, præsertim cap. 5.

(3) Res semper periculi plena est, velle a recepta et consecrata ab ecclesia loquendi formula recedere. Hæc enim unica fuit ratio, quare in suspicionem arianæ hæreseos venerunt apud non paucos Patres episcopi illi, qui nunquam vocem *homousion* adoptare voluerunt, etsi dogma per vocem illam expressum, ut dictum est, profiterentur. Quanquam enim verum sit, quod S. Hieronymus scribit in *Dialogo adversus Luciferianos*, num. 34: *Non erat curæ episcopis de vocabulo, cum res esset in tuto*, quia, ut optime animadvertit S. Gregorius Naz. *Epist.* xxvi, non in verborum sono, sed in sententiæ veritas est; attamen certum est, ecclesiam semper sollicitam fuisse in sartibus teletisque custodiendis nonnullis formulis, juxta Apostoli monitum, n. ad Tim. i, 45: *Formam habe sanctorum verborum*; eo vel maxime, quod heretici et novatores omnes sub ambiguitate quarundam vocum,

impietatem et socinianismum non solum amplexati sunt, sed extenderunt, ita ut ariani et sociniani præ istis pii ac religiosi videri aliqua ratione possint. Nam non solum Christum ut purum hominem cum photinianis et samosatensis traducunt, sed eo progressi sunt, ut dicant, Verbum seu Dei Filium non aliud esse nisi quoddam Dei attributum, non autem personam subsistentem; Christum vero ut *Theurgum* passim habent, qui se accommodavit præconceptis populi sui ideis, nec valuit ab omnibus erroribus popularibus contribules suos abducere; aliaque his similia blasphemantes effutiant.

Quæ directe spectant ad Christum ejusque divinitatem reservantes ad tractatum de Dominica Incarnatione, hic nos tuendam tantum suscipimus Verbi seu Filii divinitatem, ejusque cum Patre consubstantialitatem, etsi ob materiæ necessitudinem nonnulla dicere cogamur, quæ directe ad Christi divinitatem pertinent.

Ne vero propositiones absque necessitate multiplicemur, in tuto posita veritate fundamentali divinitatis et consubstantialitatis Verbi seu Filii, sive ex Scriptura, sive ex sensu traditionali, per modum corollariorum deducemus ipsius peculiarem subsistentiam, et veritatem ac rectitudinem Nicæne definitionis. Sit igitur

PROPOSITIO I. — *Verbum est vere ac proprie Deus et Filius Dei ac Patri consubstantiale.*

Hæc propositio de fide est, ut patet ex symbolo Nicæno, quo jubemur credere in *Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, consubstantialem Patri*. Sic vero ejus veritatem evincimus: 1. Ex demonstratis, in præcedentibus propositionibus tres sunt in una eademque divina essentia personæ distinctæ, Pater, Filius et Spiritus sanctus. Ergo, concludimus, Verbum est vere et proprie Deus et Filius Dei ac Patri consubstantiale. Hinc illa omnia, quæ illic adduximus, tum ex Scriptura, tum ex traditione ad demonstrandum dogma ss. Trinitatis, Verbi pariter seu Filii divinitatem, ejusque cum Patre consubstantialitatem pariter demonstrant.

2. Directe præterea id evincimus ex iis, quæ Filium peculiariter afficiunt, quibus jam allata majus robur accipiunt ac firmitatem. Ac primo quidem huc spectat initium Evangelii s. Joan: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum; hoc erat in principio apud Deum; omnia per ipsum facta sunt*. Ex his habemus quatuor: Verbi æternitatem, *erat enim in principio* seu ante omne tempus; habemus Verbum distinctum a Patre, si quidem *erat apud Deum*; habemus ejus divinitatem, nam *Deus erat Verbum*; habemus denique virtutem ejus creatricem, etenim *omnia per ipsum facta sunt*.

Hinc evangelii initio congruunt omnia, quæ in ipsius evangelii decursu de eodem Verbo carne factio dicuntur et ita connexa inter se sunt, ut illo posito in quæ optimum sensum præ se ferunt, soleant se tegere, et sic incantis venenum propinare.

hominibus piis. 3. Christo autem sensui ideali et metapharico, ita ut hoc nomen non diserte ad naturam referendum sit, sed ad virtutem ejus eximiam, et Dei specialem amorem erga ipsum, et ad Messianam dignitatem. 4. Neque aliud significant epitheta addita Filio Dei, *Unigeniti, dilecti, proprii*. 5. Generationis enim notio non nisi ratione quadam symbolica et analogica in summum numen transferri potest (1). Ergo.

Resp. Neg. Antec. Ad 1. D. Ad exclusionem notio- nis proprie dicte, N. secus Tr. Nec enim contendunt catholici, semper propria significatione accipi in Scripturis denominationem *Filii Dei*; verum ex eo, quod interdum improprie accipiatur, inferri nequit, eam nunquam proprie usurpari; alioquin idem inferre liceret de vocibus *agni, leonis*, etc. quin et Dei ipsius. Id ipsum dicatur de voce *primogeniti* Davidi attributa, cujus sensus clare patet ex contextu, cum dicatur, *Primogenitum ponam illum, excelsum prae regibus terrae*. Itaque relative sumitur ad caeteros reges; si tamen de David, et non potius de Christo, cujus figuram David gerebat, haec dicuntur.

Ad 2. D. Tribuitur etiam hominibus piis, sed diversa ratione ab ea, qua tribuitur Christo, C. eadem ratione N. Nunquam enim de hominibus piis praedicantur, quae praedicantur de Christo, ut ex probationibus constat.

Ad 3. Neg. Haec est enim gratuita rationalistarum assertio, quam ipsi a socinianis mutuati sunt, nec tamen solidius probant, et omnino violenta. Quaecumque enim fuerit Christi virtus aut munus, si natura Deus non esset, neque Deus, neque Filius Dei diceretur, neque divinae ipsi tribuerentur proprietates, quae uni Deo competunt. Adde, saepius in libris N. T. distingui appellationes Christi, de Filii Dei; caeteris omissis, Joannes (XX, 31) ait: *Haec scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei*. Deinde, si synonyma haec sunt, quare tanquam blasphemum Christum lapidare voluerunt Judaei, eo quod se dixerit Filium Dei? et quare eum juxta legem morti addixerunt, eo quod Filium Dei se fecerit (2)?

Christus seu Verbum Deus dicitur et *Filius Dei*? Quis ferat hanc argumentandi rationem? Jam vero talis est, qua utuntur rationalistae sub magifico eruditionis indigesta apparatu.

(1) Wegsch. *ibid.* § 82.

(2) Hic duo notanda sunt: 1. Fere semper in N. T. distingui has voces, *Christus* et *Filius Dei* (ut loc. cit. ex Joanne; Matth. xvi, 16; xxvi, 65; Marc. i, 1; xiv, 61; Joan. vi, 69; xi, 27; Act. viii, 37 etc.), ut pateat has voces minime esse synonymas; sed perhiberi Messiam ut verum Dei Filium. 2. Judaeos hodiernos haec de causa adhuc contendere blasphemum, et jure propterea morti addictum fuisse Christum Dominum a patribus suis. Ad cujus assertionis probationem satis sit, duos afferre testes, qui rejici ab adversariis non possunt; prior est Orobias in *Amica collatione cum Limborchio*; in tertio enim scripto eum accusat, quod *Jesus affectaverit deitatem vel cum Deo aequalitatem... Ex servo se fecerit Dominum, ex creatura creatorem, et verba sua praedicaverit, non a Deo jussa* (§ 8, pag. 109 et seqq. et pag. 291). Hinc concludebat (*ib.* § 5): *Dato impossibili, quod Messias, quem expectamus, eam*

Ad 4. Neg. obeandem causam. Responsio patet ex modo dictis.

Ad 5. N. vel D. Id est, quoad modum, C. quoad rem, seu originem viventis a vivente principio conjuncto in similitudinem naturae N. Ludunt propterea adversarii in ambiguo, dum asserunt non nisi analogica ac symbolica ratione enunciari posse generationem in divinis; et confundunt rei substantiam cum modo, quo generatio in creatis perficitur, qui certo in Deo seu in personis divinis non reperitur, nec reperiri potest.

I. Inst. 1. Dei nomen (Joan. I, 1.) non Jesu Christo, sed *λόγος* tribuitur. 2. Praeterea Dei nomen in N. T. extenditur etiam ad homines, reges ac potiori jure ad Regem Messiam. 3. Jesus nusquam ipse se Deum aut *λόγος* divinum nominavit. 4. Atque ipse filius diserte discernitur ab uno vero Deo (Joan. xvii, 3; et xi, 42; Matth. xix, 16 et 17; Marc. x, 18; xi, 32; coll. 34; Luc. xviii, 19; Matth. xx, 25). 5. Discernitur etiam a Patre (Joan. xiv, 28), ab illo, qui dedit ei omnem claritatem (*ib.* xvii, 22 et 24), qui dedit ei habere vitam in semetipso (*ib.* v, 26), 6. quem itidem suum ipsius et suorum Deum appellat (*ib.* xx, 17; cfr. I Tim. ii, 6; vi, 15-18), 7. et nulla quidem duplicis cujusquam in Christo naturae mentione injecta. 8. Discipuli Jesum nunquam Deum salutaverunt; effata vero, quae in subsidium dogmatis probandi afferuntur, vel dubiae sunt lectionis (Act. xx, 28; I Tim. iii, 16), vel incertae saltem interpretationis (Luc. i, 16 et 17; Joan. xx, 28; I Joan. v, 20; Rom. xi, 5; Philipp. ii, 6; Tit. ii, 18; II Pet. i, 1 et 2). Nihil igitur inde extendi potest (1).

doctrinam Israelum doceret, jure foret ut pseudopropheta lapidandus. Alter vero est Salvador, qui in opere, quod inscribitur *Histoire des institutions de Moïse*, Paris 1823, tom. ii, lib. iv, ch. 5, *Jugement et condamnation de Jésus*, pag. 82, haec scribit: « Jésus... parle de lui-même comme d'un Dieu; ses disciples le répètent, et la suite des événements prouve avec la dernière évidence qu'ils l'entendaient ainsi. C'était un horrible blasphème aux yeux des citoyens, etc. » Et *ibid.* in nota: « L'expression *Fils de Dieu* était d'un usage ordinaire chez les Hébreux pour marquer l'homme d'une haute sagesse, d'une haute piété. Ce n'est point dans ce sens que s'en servait Jésus-Christ; elle n'aurait pas causé une si vive sensation. » Et clarius adhuc pag. 87: « Enfin le grand-pontife s'adresse à l'accusé et lui dit: Est-il vrai que tu sois Christ, que tu sois Fils de Dieu? Je le suis, répond Jésus... A ces mots, Caïphe déchire ses vêtements en signe de désolation; vous l'avez entendu, on débile. La question, déjà soulevée parmi le peuple, était celle-ci, Jésus s'est-il fait Dieu? or le sénat jugeant que Jésus, fils de Joseph, né à Bethléem, avait profané le nom de Dieu, en l'usurpant pour lui-même simple citoyen, lui fit l'application de la loi sur le blasphème, et de la loi ch. 13 du Deut. et art. 20, ch. 18... la peine capitale prononcée. » Hos quidem suo loco refellemus; sed interea ex his patet, quoniam sensu Judaei antiquiores et recentiores semper acceperint verba Christi, cum se dixit Filium Dei; et ex istorum agendi ratione invictum et ineluctabile exurgit adversus impietatem, subtilitates, metaphoras, figuras, etc. unitariorum et rationalistarum argumentum.

(1) Wegsch. § 85.

Resp. Ad 1. D. *λόγος* tribuitur ut personae subsistenti, quae carnem induit ex eodem Joan. I, 14, C. *λόγος* ut vi divinae N. Recolantur superius dicta (1).

Ad 2. D. Sed significatione ac ratione diversa ab ea, qua Verbo seu Christo tribuitur, Tr. eadem ratione N. Hoc probare debuisset adversarius, ut aliquid concluderet; quod cum non praestet, nihil conficit.

Ad 3. D. Expresse, Tr. aequivalenter N. Recolantur probationes.

Ad 4. D. Persona, C. natura N. Jam occurrimus huic difficultati cap. praec. col. 496, ad 2.

Ad 5. Idem responsum esto. Hoc ipso autem, quod eum Pater genuerit ex sua substantia, dedit ei omnem claritatem et vitam in semetipso. Haec enim plane coherent cum doctrina catholica, juxta quam quidquid Filius habet, a Patre per generationem habet.

Ad 6. D. Sed diversa ratione, C. eadem N. Neque enim dixit Christus *Patrem nostrum* et Deum nostrum; sed *Ascendit ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum*. Cetera loca, quae adducit adversarius, non sunt ad rem, ut ea percurrentibus patebit.

Ad 7. Vel N. vel D. Conceptis verbis, C. aequivalenter N. Si enim Joannes vocat Verbum Deum, et de hoc ipso Verbo scribit, quod caro factum sit, luculenter duas naturas exprimit. Imo hic fuit versus scopus S. Joannis in conscribendo suo Evangelio, duplicem nempe asserere Christo naturam, ut veteres testantur (ac suo loco ostendemus); et apparet sive ex ipso Evangelio, sive ex I Epistola ejusdem Apostoli.

Ad 8. Resp. 1. Quid si discipuli Jesum Deum salutassent, nonne rationalistae exploderent ejusmodi salutationem, ut reliqua omnia, quae ipsis non arri- dent? Nonne vanis phantasiae et imaginationis commentis tribuerent, quae de Christo Scriptores Sacri litteris consignerant? Nonne eosdem traduxerunt ut im- peritos ac deceptos philosophematibus judaeorum alexandrinorum?

Resp. 2. Neg. assertum. Nam a) salutavit expresse Deum s. Thomas apostolus (Joan. xx, 28): *Dixit ei: Dominus meus et Deus meus*. Et en malam fidem nostri adversarii. b) Salutantur ceteri in omnibus iis locis, quae adversarius gratis traducit vel dubie

(1) His addatur etiam confusio eorum neotericorum biblicorum, qui fatentur ex seriorum judaeorum sensu *λόγος* non solum vim, mentem et sapientiam, sed etiam naturam quamdam aut subjectum quoddam esse, ut ex Philone ostendunt Keil in *cit. Comment.* p. 89, tum p. 77 et seq.; Kleuker, *Ueber die Natur. u. d.* etc. seu *De natura et de origine doctrinae emanationis apud Kabbalistas*, p. 7, seqq.; Berthold, *De Christologia Judaeorum Jesu apostolorumque aeate*, Erlang. 1811, pag. 194 et seqq., nec non Langius. loc. cit. pag. 49 et seqq.; Ziegler in *Gableri ephemeridibus*, tom. ix, p. 15 et seqq.; Ammon progr. *De prologi Joannis Evangelistae fontibus et sensu*, Goett. 1800. Cfr. Rosenmüller, *Schol. in Joan.* tom. ii, in cap. 1; Kuinoel. op. cit. proleg. p. 96. et seqq., vol. iii, edit. 4, Lips. 1825.

lectionis et interpretationis, quia nempe perstringunt ipsius oculos (1).

II. Inst. Neque demum rem faciunt perfectiones divinae, quae Christo adscribuntur, nec opera divina eidem attributa, nec honor divinus. Non perfectiones illae scientiae, ex. gr. absolutae, omnipotentiae, etc. Quia 1. partim a Patre illi communicatae dicuntur (Matth. xi, 27; xxviii, 18; Joan. iii, 35; v, 26; xvii, 2 et 7); 2. partim divinae naturae consortium haud necessario probant. Etiam enim Filius Dei *primogenitus in multis fratribus* (Rom. viii, 29), *imago et forma Dei* appelletur (Philipp. ii, 6), christiani tamen *conformes imaginis filii sui* (Rom. viii, 29) dicuntur, et illud *plenitudo divinitatis* (Coloss. ii, 9) in ipsos christianos transire docetur: *Et estis in illo repleti* (v. 10). 3. Non opera divina, cujusmodi sunt *creatio, conservatio*, etc. quia ea Jesu Christo tanquam *λόγος* vel Messiae, quasi summo Dei administro, non tanquam summo Deo assignata sunt (cf. Joan. xvii, 5 et 4). 4. Non denique honor divinus, quo colendus Dei Filius praecipi videtur. Omnia enim ejusmodi dicta dubiae sunt interpretationis; neque Christus unquam adorationem divinam sibi poposci, quippe qui Deo Patri eandem ipse praestiterit (Matth. xxvi, 39; Joan. xvii), et discipulos ad Patrem tantum preces convertere jusserit (Matth. vi, 9); neque ullius exstat Apostoli exemplum, Jesum tanquam Deum vere adorantis; quae enim dicuntur Apostoli, gratiam christianis et a Christo et a Patre apprecantes, nihil repugnant. Ergo.

Resp. Neg. A. Ad 1. D. Tanquam Filio, quem genuit, ut supra dictum est, C. ut creatura N. Hoc rationalistae non ostendunt; nam etiam catholici docent Verbo seu Filio omnia communicata esse, non exclusa ipsa substantia divina, quam Filius per generationem a Patre accepit, ideoque haec ne attingunt quidem catholicam doctrinam.

Ad 2. Neg. Neque obstat, quod participatae et communicatae perhibeantur ipsis creaturis; cum longe diversa ratione Filius dicatur imago et forma Dei, et ille, in quo plenitudo divinitatis inhabitat corporaliter, ab illa, qua christiani dicuntur *conformes imaginis filii sui*, aliaque ejusmodi. Filius enim ita dicitur imago, ut sit etiam splendor gloriae Dei, per quem Deus omnia creavit, qui portat omnia verbo virtutis suae, purgationem peccatorum faciens, etc.; sic dicitur in forma Dei, ut non rapinam arbitratus sit esse se *aequalem* Deo, quae nunquam de creaturis dicuntur; neque unquam christiani dicuntur repleti divinitate, aut innuitur in ipsis *inhabitare divinitatem* cor-

(1) Sic enim ad nauseam usque regerit § 85: « Ex hac tanta effatorum de Filio Dei diversitate et ambiguitate luce clarius patescit, Scriptores Sacros sancta quadam magistris reverentia commotos esse, ut ad summam ejus virtutem atque excellentiam describendam aequalibusque commendandam, ex judaeorum et alexandrinorum et palæstinsium de virtutibus seu viribus quibusdam divinis, sub personarum specie cogitatis, deque *λόγος* et sublimiori Messiae naturae opinionibus in Jesum transferrent. »

